

VERENIGING JAN VAN HOUT

vrienden van het Leidse Archief

Nieuwsbrief

Jaargang 20 nr. 1

Februari 2009

Secretariaat: Postbus 16113, 2301 GC Leiden

Giro: 133096

E-mail: red4@janvanhout.nl

Website: www.janvanhout.nl

Van de bestuurstafel

Dit jaar gedenken wij dat Jan van Hout vierhonderd jaar geleden overleed. Op vrijdag 11 december zullen wij dit feit herdenken met een symposium. De plannen hiervoor zijn nu zo goed als rond. Een tipje van de sluier kan reeds worden opgelicht: Het voorzitterschap van de symposiumdag zal in handen zijn van prof. dr. D.E.H. de Boer, een van de belangrijkste voormannen van onze vereniging. Een aantal gerenommeerde sprekers heeft zich bereid verklaard een lezing over Jan van Hout te verzorgen. De veelzijdigheid van onze naamgever zal door deze sprekers, elk op hun eigen wijze, worden belicht. Het symposium zal bestaan uit een ochtend- en een middagprogramma met een gezamenlijke lunchpauze. Aan het begin van de middagzitting zal het boekje over Jan van Hout geschreven door dr. K.J.S. Bostoën, worden gepresenteerd aan de gemeentesecretaris van Leiden. In de eerstvolgende Nieuwsbrief zult u het complete programma aantreffen. Daarin zult u ook de aanwijzingen vinden hoe u zich voor die dag kunt aanmelden. Maar noteert u die dag alvast in uw agenda!

Apart van het symposium, bestaan er ook plannen tot opvoering van het door Jan van Hout in 1596 geschreven Loterijspel. In de zestiende eeuw werd dit spel enige malen opgevoerd, waarschijnlijk op de Breestraat tegenover het Stadhuis. Er is overleg gaande met een theatergezelschap dat dit stuk op het repertoire heeft staan. Of en wanneer deze opvoering zal plaatsvinden hangt nog af van een aantal factoren. Zodra we meer weten, leest u dat in onze Nieuwsbrief.

De meilezing van onze Vereniging wordt gehouden in samenwerking met de Vereniging Oud Leiden. Op 13 mei spreekt ir. Edwin van Orsel in De Lakenhal over 'De verborgen geschiedenis achter Leidse gevels'. Meer hierover in de volgende Nieuwsbrief.

Maar eerst hoop ik u allen te ontmoeten op onze Algemene Ledenvergadering van 4 maart a.s. Na de vergadering spreekt de heer Edwin Jacobs, directeur van De Lakenhal. Hoewel de heer Jacobs op korte termijn de Lakenhal verruilt voor het

Centraal Utrechts Museum heeft hij zich toch nog bereid verklaard ons iets te vertellen over zijn visie op ons stedelijk museum. Daarvoor zijn wij hem zeer erkentelijk.

Wim Bleijje, voorzitter

'Loge La Vertu. Bouwen aan een betere wereld'

Vrijmetselaarsloge La Vertu is één van de oudste instellingen in Leiden. Onderzoek naar de geschiedenis van deze loge was voorheen uitsluitend voorbehouden aan leden. In 2006 besloot het bestuur haar archief open te stellen voor een breder publiek. De zweem van mystiek, waarmee vrijmetselaarsloges vaak zijn omgeven, is daarmee voor de Leidse loge voorgoed doorbroken.

Loge La Vertu is ontstaan in studentenkringen. De loge is in 1757 officieel opgericht en vestigde zich in het 'Oosten van Leiden'. De leden behoorden tot de elite en de gegoede burgerij van Leiden. Thans zijn de leden afkomstig uit allerlei maatschappelijke functies en beroepen en is de gemiddelde leeftijd hoger dan voorheen. Vanaf 1757 waren de bijeenkomsten bij leden thuis, in herbergen of andere etablissementen. In 1872 betrok de loge een eigen gebouw aan het Steenschuur, waar anno 2008 nog steeds plechtige, rituele bijeenkomsten plaats vinden.

Tekening van de Jodenkerksteeg/hoek Steenschuur van Kikkert. Loge La Vertu is te zien achter de groene kiosk. Beeldbank RAL. (www.leidenarchief.nl).

Het voor de geschiedenis van Leiden zeer belangrijke archief was tot juni 2003 in handen van de loge. Daarna is het in bruikleen overgedragen aan het Regionaal Archief Leiden. Opmerkelijk veel archiefstukken zijn bewaard gebleven en tot aan de dag van vandaag werken de vrijmetselaars, die zichzelf beschouwen als bouwers aan een betere wereld, aan het behoud van de historie van hun loge. Onmiddellijk na overdracht van het archief was de belangstelling van de zijde van onderzoekers groot, terwijl het archief nog niet was geïnventariseerd. Inmiddels zijn ook de achtergebleven archiefbescheiden in beheer bij het Regionaal Archief Leiden.

Bij de entree van het Regionaal Archief Leiden is een mini-expositie ingericht. Deze bestaat uit opnames van de constitutiebrief uit 1757 en andere waardevolle archiefstukken en zijn in de digitale fotolijst in de hal van het archief te bezichtigen. In de vitrine is verder een selectie te zien van archivalia, zoals een Wetboek van La Vertu, een plakkaat van het Hof van Holland waarin een verbod op het houden of bezoeken van vergaderingen van vrijmetselaars, een inventaris van roerende goederen, tekeningen van architect J. Neisingh met betrekking tot de verbouwing van het logegebouw, een ledenlijst, een visiteurenboek en enkele liederen. Bij hoge

uitzondering heeft het bestuur van La Vertu voorwerpen en prenten voor deze expositie ter beschikking gesteld.

Mini-expositie: 'Loge La vertu. Bouwen aan een betere wereld'
Locatie: Regionaal Archief Leiden, Boisotkade 2A
Periode: 22 december 2008 – 15 maart 2009
Openingstijden: ma.13.00-17.00 u., di.-vr. 9.30-17.00 u., za. 9.00-13.00 u.
Info: info@leidenarchief.nl of tel. 071-5165355
Maria Louwerse-Zimmerman/ Michiel van Halem, inrichters (expositie of Benata Hengstmengel-Koopmans, communicatie en presentatie)
Website: www.leidenarchief.nl

Het Regionaal Archief Leiden blijft op zoek naar archieven die een waardevolle aanvulling vormen op de reeds beheerde archieven. Voor vragen inzake het aanbieden van particuliere archieven kunt u terecht bij Maria Louwerse-Zimmerman, coördinator Inspectie & Acquisitie van het Regionaal Archief Leiden, Postbus 16113, 2301 GC Leiden, e-mail: m.m.louwerse-zimmerman@leiden.nl, tel. 071-5164919.

Expositie ter herdenking van de ondertekening 'verblijfsdocument' Pilgrim fathers, 1609-2009

Donderdag 12 februari opende wethouder Jan-Jaap de Haan een kleine doch bijzondere expositie in de Pilgrim Archives, gevestigd aan de Vliet 41-43 te Leiden. Geëxposeerd worden historische documenten die de relatie tussen Leiden en de Pilgrim fathers illustreren.

Op 12 februari 2009 was het precies 400 jaar geleden dat een groep Engelse vluchtelingen zich in Leiden vestigde. Het betrof mensen met een afwijkende geloofsovertuiging die in hun land van herkomst werden vervolgd. Net als andere vluchtelingen werd ook deze groep separatisten gastvrij opgenomen in het relatief tolerante Leiden van de vroege 17^e eeuw. De Pilgrims hebben een aantal jaren in Leiden gewoond, gestudeerd en gewerkt, contracten afgesloten en testamenten opgemaakt, kortom: vele sporen nagelaten in de Leidse archieven. Dominee John Robinson en ongeveer 100 anderen dienden een schriftelijk verzoek tot vestiging in bij het Leidse stadsbestuur. Hoewel toestemming tot vestiging niet nodig was, werd dit request beantwoord met een schrijven van 12 februari 1609, met de veelzeggende woorden: "*Geen eerlicke personen weygeren vrije ende lybre incompst omme binnen deze stede...haer woonplaets te nemen*". In het Regionaal Archief Leiden wordt dit belangrijke document, waarin permissie wordt verleend zich in Leiden te mogen vestigen, zorgvuldig bewaard.

Leiden en de Pilgrims

Op 5 december 2008 werd aandacht geschonken aan recente ontdekkingen omtrent de afstamming van de nieuwe Amerikaans president Barack Obama. Hij is de zevende president die een rechtstreekse voorouder in Leiden heeft. Ook de presidenten Grant, Coolidge, Taylor, F.D. Roosevelt en de beide presidenten Bush hebben Leidse Pilgrims als voorouder.

Op meerdere plekken in de Verenigde staten staan de Pilgrims dit jaar in de belangstelling. Het Regionaal Archief Leiden staat, naast de eerder genoemde verblijfsvergunning nog enige waardevolle en kostbare historische documenten in bruikleen af aan diverse musea, te weten het Museum of the City of New York, The New York Library, Museum Plymouth House en Museum De Lakenhal.

De tentoonstelling is van 12 februari tot en met 14 maart te bezichtigen tijdens de openingstijden van de Pilgrim Archives, gevestigd aan de Vliet 41-43 te Leiden.
Openingstijden: dinsdag-zaterdag 12:00-16:00 uur
Bezoekadres: Vliet 41-43, 2311 RD Leiden
<http://www.pilgrimarchives.nl/>
E-mail: info@pilgrimarchives.nl

Begraafplaats Zijlpoort, Een Oase van Rust 1828 – 2006

Sinds januari 1998 is een groep vrijwilligers van het RAL bezig geweest om de begraafregisters van de begraafplaats Zijlpoort in een database in te voeren in totaal 31.963 begrafenissen. Medio 2008 kwam dit project in de eindfase en werd door het RAL gedacht aan een opvraagstelsel zoals bij notulen B&W. Dat was natuurlijk een uitdaging. Met Anneke Kooreman en Hans Bots, de vrijwilligers die de eindcontrole deden, werden in overleg de ingevoerde gegevens op technische wijze gecontroleerd, zoals spellingsfouten, b.v. namen met 3 gelijke letters achter elkaar. Maar ook andere controles, specifiek voor dit project. Zo zijn bv. namen eindigend op -us meestal mannen. Dus als je die uit de database selecteert, er een tweede selectie 'vrouw' op maakt en je ziet dan 'Wilhelmus Franciscus Petrus, geslacht vrouw' dan werd toch nog even in het begraafboek gekeken of er geen verkeerde overname was geweest.

Daarbij kwam een vraag van Rudi van Maanen om meer kwantitatieve gegevens t.b.v. het boek. Dat bleek goed mogelijk. Je hebt in de Zijlpoort Database n.l. meerdere telbare velden. Uiteraard het aantal begrafenissen en personen, maar ook andere kwantificeerbare gegevens, zoals geslacht, leeftijd, parochie, klasse. Dit was dus een uitbreiding t.o.v. het B&W project. Maar dat maakte dit project qua programmering alleen maar leuker.

Bij de tellingen van verschillende aspecten kwamen, begrijpelijk, verschillen naar voren. Het meest voorkomende probleem was dat vaak, correct, de tekst van het begraafboek letterlijk was overgenomen. Dus naam, geslacht, leeftijd enz. Maar in ca 300 gevallen betreft het een meervoudige begrafenis, moeder met kind in één kist, of een tweeling. Dus het aantal begraven personen is dan niet gelijk aan het aantal begrafenissen. Daarbij komt de berekening van de gemiddelde leeftijd. Een doodgeboren kind, in sommige jaren meer dan 20%, telt niet mee voor de gemiddelde leeftijd. Maar als dat kind met moeder samen begraven werd dan stond bij begrafenis vermeld "*moeder met doodgeboren kind, leeftijd 36 jaar*". En die moeder van 36 jaar telt wel mee. Deze gevallen moesten dus gesplitst worden. En als je daar mee bezig bent krijg je toch wel een wee gevoel over al die narigheid en verdriet die de betrokkenen destijds moeten hebben meegemaakt.

Nu kun je er ook nog leuke dingen uithalen. Uiteraard de normale genealogische gegevens: ik zoek Johannes Langezaal, overleden ca 1880. Of alle vrouwelijke Langezaal's ouder dan 60, overleden tussen 1900 en 1950, op volgorde van begraafdatum. Bij de gegevens staan o.m. de klasse en het aantal misdienaars, dus je kunt er een zekere mate van welstand uit afleiden. Bij de Parochie kun je de geografische spreiding van een familie over de stad in de loop van de tijd zien.

Aanvullend op de basisgegevens is de mogelijkheid om op vele manieren tellingen te krijgen. Zoals het aantal begrafenissen per jaar. Daarbij komen de

cholerarampjes naar voren, in 1866 ruim 600 begrafenissen, topdag 14 juni met 27 begrafenissen. Of gewoon interessant voor RK Leiden: wat is de meest voorkomende Naam tussen 1850 en 1950. Maar ook meer complexe vragen: 'hoeveel begrafenissen waren er per parochie en wat was de gemiddelde leeftijd, gesplitst naar man / vrouw en hoe verloopt dat in de tijd'. De belangrijkste tellingen, aantal personen en gemiddelde leeftijd per decennium worden ook in grafiekvorm getoond.

Op 8 november werd op De Leidse Geschiedenisdag in de Hooglandse kerk de Zijlpoort Database in de Jan van Hout stand gedemonstreerd door Hans Bots. Hans kreeg meer dan 100 bezoekers met gerichte vragen.

Eind november was de formele presentatie van het boek in de kapel van de Zijlpoort. In aanwezigheid van de burgemeester en zo'n 100 genodigden. Een leuke dag waarbij alle vrijwilligers werden bedankt.

De programma's zijn klaar en staan met de database in een verborgen hoekje op onze website (met nieuwe homepagina). Het wachten is op toestemming van het bestuur Zijlpoort om dit vrij te geven. Dat is o.a. afhankelijk van verkoopresultaten van het boek. Toevallig vergadert genoemd bestuur ook op 4 maart. Ik hoop dat we toestemming krijgen om op onze jaarvergadering alvast iets te mogen demonstreren.

Rinus Vrind.

Nieuwe leden

De Vereniging Jan van Hout verwelkomt mevrouw L.D. Tromp en de heer N.A.C. Branderhorst als nieuw leden.

Nieuwe Publicaties

- Inventaris van het archief van de *'familie Van Rhijn inclusief molen De Valk'* door Martine Wansbeek-Zijlbrands.

- *'Lidmaten Nederduits Gereformeerde Kerk Voorschoten op een rijtje'*. In de reeks Genealogische bronnen van de dorpen rondom Leiden van de afdeling Rijnland van de NGV verschijnt het elfde deel.

Het boek is verkrijgbaar bij de receptie van het RAL en kost € 13,50.

- *'Een oase van rust, 180 jaar RK Begraafplaats De Zijlpoort'*. Het boek is verkrijgbaar bij de receptie van het RAL.

De wezen en Oranje

De ommeegaandster* Neeltje Koopal ontdekte dat Dirkje Busing, Adriana Kop, Lydia Zirkzee, Elisabeth Dozij en Jacoba Bediks met oranje waaiers pronkten. Zij en de ommeegaandster Maria Os slaagden er in de waaier van drie van de vijf meisjes af te pakken. De gedupeerde meisjes begonnen toen een hetze tegen Neeltje vanwege haar patriottische gezindheid. Neeltje beklagde zich hierover bij regentessen, die de bovengenoemde meisjes op het matje riepen. De vijf meisjes bekenden dat ze de waaiers zonder bijbedoelingen bij Latijn in de Wintersteeg hadden gekocht. Deze had nog gezegd dat als hij een meisje was, hij ook die oranje waaier had gekocht en geen andere. Elisabeth Dozij had haar waaier aan meester Pon had laten zien en deze had gezegd dat zij die waaier gerust kon gebruiken. Ook Jacoba Bedik probeerde zich eruit te praten. Zij had haar waaier aan de minnemoeder getoond, die gezegd had dat de

kleur meer hoog rood dan oranje was en zij dus gerust met deze waaier mocht pronken. De minnemoeder, die al was berispt vanwege het plaatsen van een pot oranje bloemen in de minnekamer ontkende dat zij Jacoba had aangeraden die oranje waaier te dragen. De volgende ochtend ten overstaan van de regentessen bleef Jacoba in aanwezigheid van de minnemoeder bij haar verklaring dat de minnemoeder had gezegd dat er geen kwaad bij was als zij die waaier gebruikte met bijvoeging "dat het doch oranje onder was". (HGW, inv.nr. 197, f. 30-31v). (Wordt vervolgd). *Antoinette Frijns*.

*De post van ommegeandster was onder de kinderen vanwege de voorrechten zeer gewild. Elke wees die twintig jaar en lid van de gereformeerde kerk was, kon naar de post solliciteren. De kandidaat diende ten overstaan van de regentessen een proeve van bekwaamheid af te leggen in lezen en zingen.

Jaarverslag 2007 van de Vereniging Jan van Hout (opgericht 18 mei 1988)

Secretariaat Postbus 16113 2301 GC
Leiden
E-mail sec5@janvanhout.nl
Fax 071-5164950

Website www.janvanhout.nl
Gironummer 133096
Bankrekening ABN 56.63.37.150
KvK nummer 40447617

Bestuur op 31 december 2008:

Drs. W. Bleijie, voorzitter
Mw. drs. J.A. van Doorn-Beersma,
secretaris
Mw. L. Tromp, penningmeester
Ing. F. van Cleef (VOL)
Drs. J. G. Endhoven (NVG, afd. Rijnland)
Mw. drs. A. J. M. Frijns
Mw. drs. A. H. Netiv (archivaris)
R. Veldhuyzen van Zanten (VOL)
C. Walle
Adviseur: drs. C. de Graaf
Webmaster: M. J. J. Vrind

Vergaderingen

Een algemene ledenvergadering van de Vereniging Jan van Hout vond plaats op 20 februari 2008 in de filmzaal van het Regionaal Archief Leiden. De notulen van deze vergadering zijn opgenomen in de *Nieuwsbrief* van mei 2008, 19de jaargang, nummer 2. Het bestuur van de Vereniging Jan van Hout kwam daarnaast in 2008 vijf maal in vergadering bijeen in de kamer van de archivaris: op 7 februari, 10 april, 16 juli, 11 september en 29 oktober.

Leden

Op 31 december telde de Vereniging Jan van Hout 157 (eenhonderdzevenenvijftig) leden.

Activiteiten

Lezingen

In 2008 bood de Vereniging Jan van Hout de volgende lezingen aan:

- 20 februari: Drs. Cor Smit: *Strijd om kwaliteit: de geschiedenis van de volkshuisvesting in de regio Leiden.*
- 3 juni: Drs. J.F. Dröge: *Leiden onder dak. De rol van de overheid bij het bouwen in Leiden 1350-1650.* Deze lezing vond plaats in Museum De Lakenhal i.s.m. de Vereniging Oud Leiden
- 10 december: Drs. J.G. Endhoven: *Leidse steenbakkers en Jan van Hout.*

Samenwerkingsverband Leidse Historische Verenigingen

Op 8 november organiseerden de samenwerkende Leidse Historische Verenigingen in de Hooglandse Kerk de *Leidse Geschiedenisdag*. De Vereniging Jan van Hout was aanwezig met een informatiestand waar o.a. demonstraties plaatsvonden van de website. Ook was de Vereniging Jan van Hout betrokken bij de presentatie van de *Leidse Canon* aan minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. De voorzitters van de samenwerkende Leidse Historische Verenigingen kwamen regelmatig in vergadering bijeen voor informeel overleg over Leidse historische belangen.

Schelhaasfonds

Uit het vrij vermogen van de Vereniging Jan van Hout werd een bedrag van € 3.000 overgebracht naar het Schelhaasfonds.

Vrijwilligersprojecten

De Werkgroep *Ontsluiting B&W besluiten vanaf 1929* is begonnen aan de tweede fase van haar onderzoek. Dit onderzoek betreft de jaren 1956-1975 en zal zeker een aantal jaren in beslag nemen. Bij de *Prentverzameling* is een aantal vrijwilligers bezig met het sorteren en beschrijven van delen van de collectie.

Op 10 november organiseerde de Vereniging Jan van Hout de jaarlijkse de St. Maartensborrel voor archiefmedewerkers en vrijwilligers van de Vereniging Jan van Hout.

Nieuwsbrief

De negentiende jaargang van onze *Nieuwsbrief*, onder redactie van drs. A.J.M. Frijs, bestond uit vier edities die verschenen in de maanden februari, mei, september en december. De nieuwsbrieven zijn ook te lezen op de website (www.janvanhout.nl).

Website

De website is in omvang gegroeid tot 3000 pagina's en kreeg in 2008 ongeveer 25.000 bezoekers. Het *Pluche*-bestand werd verbeterd en aangevuld. In mei werden twee bestanden van Tim Bisschops op de site gezet: *Vermogensbelasting 1502* en *Gedwongen lening beleg van Poederoijen 1508*. In oktober werden de gegevens over *Regenten van het Leidse weeshuis 1796-1830*, door Antoinette Frijs op de site gezet.

Bestuur

Voorzitter drs. W. Bleijie en secretaris mw. Drs. J.A. van Doorn-Beersma stelden zich op de algemene ledenvergadering van 20 februari beschikbaar voor een tweede bestuurstermijn. Op 22 juni overleed geheel onverwacht penningmeester A. van Houten. Mevrouw L.D. Tromp heeft zich bereid verklaard hem als penningmeester in het bestuur op te volgen.

Rooster van aftreden der bestuursleden

Art. 8, lid 6 van de Statuten van de Vereniging Jan van Hout luidt als volgt:

Bestuursleden worden benoemd voor een periode van maximaal zes jaar. Onder een jaar wordt verstaan de periode tussen twee opvolgende jaarlijkse algemene ledenvergaderingen. Zij treden af volgens een door het bestuur op te maken rooster. Een volgens het rooster aftredende bestuurder is onmiddellijk voor een zittingsperiode hernoembaar. Behoudens de gemeentearchivaris van Leiden komen aftredende bestuursleden na hun tweede zittingsperiode tenminste één jaar niet voor het lidmaatschap van het bestuur in aanmerking.

Art. 8, lid 7 luidt: *Indien leden van het bestuur tussentijds worden gekozen, treden zij af op het tijdstip waarop de leden in wier plaats zij zijn gekozen respectievelijk benoemd, zouden zijn afgetreden.*

A.H. Netiv	2011
L.D. Tromp (penningmeester)	2012
F. van Cleef	2012
R.J. Veldhuyzen van Zanten	2012
J.G. Endhoven	2013
C. Walle	2013
A.J.M. Frijs	2013
W. Bleijie (voorzitter)	2008
J.A. van Doorn-Beersma (secretaris)	2008

Financiële commissie

Art. 14, lid 3 van de Statuten der Vereniging Jan van Hout luidt: *Door de algemene ledenvergadering wordt elk jaar op aanbeveling van het bestuur een commissie benoemd, bestaande uit tenminste twee leden, die geen zitting hebben in het bestuur, ter controle van het door het bestuur gevoerde financieel beheer.*

Rooster van aftreden der leden van de financiële commissie

C. J. Vogel	2009
mr. H. Lodder	2010

AGENDA

4 maart

Algemene Ledenvergadering Vereniging Jan van Hout. Plaats: Regionaal Archief Leiden. Aanvang vergadering 19.30 uur. Na afloop van de vergadering geeft de heer Edwin Jacobs, directeur van de Lakenhal een lezing over 'Geschiedenis doet leven'. Aanvang lezing: 20.15 uur.

8 maart

Aanbieden van de publicatie 'Lidmaten Nederduits Gereformeerde Kerk Voorschoten op een rijtje'. Op zondag 8 maart om 11.30 uur wordt deze publicatie in de Dorpskerk aan de Protestantse Gemeente te Voorschoten aangeboden.

Tot 14 maart

Expositie ter herdenking van de ondertekening 'verblijfsdocument'Pilgrim fathers, 1609-2009'.

Locatie: Pilgrim Archives.

Tot 15 maart

Tentoonstelling 'Loge La Vertu. Bouwen aan een betere wereld'. Regionaal Archief Leiden.

13 mei

Lezing van onze Vereniging in samenwerking met de Vereniging Oud Leiden. Ir. Edwin van Orsel spreekt over 'De verborgen geschiedenis achter Leidse gevels'.
Locatie: stedelijk Museum De Lakenhal.

VERENIGING JAN VAN HOUT
Secretariaat
Postbus 16113
2301 GC Leiden
E-mail: red4@janvanhout.nl

TNT POST
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas

